

Tarixə yazılan imza

Akademik Nərgiz Paşayevanın Oksford fəaliyyəti haqqında düşüncələr

Dekabrın 13-ü Əməkdar elm xadimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, AMEA-nın həqiqi üzvü, Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının rektoru, Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan və Qafqazşünaslıq Elmi Mərkəzinin Azərbaycan tərəfindən rəhbəri Nərgiz Paşayevanın doğum günüdür. Bu münasibətlə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin və Jurnalistlər Birliyinin üzvü, telejurnalist, “Qızıl qələm” mükafatı laureatı Eldar İskəndərzadə akademik Nərgiz Paşayevanın həyata keçirdiyi layihələr, Azərbaycan elminin, ədəbiyyatının dünyada tanınması və təbliği istiqamətində gördüyü işlər barədə təəssüratlarını qələmə alıb, görkəmli alimin Oksford fəaliyyəti haqqında düşüncələrini bölüşüb.

AZƏRTAC Eldar İskəndərzadənin “Tarixə yazılan imza” sərlövhəli qeydlərini təqdim edir.

Dayanmaq bilmədən ötən, adın zaman dediyimiz hər dəqiqə, hər an dünyanın başlanğıcı, indinin yaşanı, sabahın dünənidir. Bir həqiqət var ki, hər vaxt kəsiyi bəşər həyatı üçün yadda qalan hansısa bir hadisə ilə əbədlilik tapır. Deməli, zamanın əbədlilik tapan hissəsi adına tarix dediyimiz yaddaşın özüdür. Qəribədir ki, hadisələrin tarixiliyi çox zaman onların əbədlilik tapdığı dövrdə yaşayan insanlar tərəfindən qədərincə dərk edilmir. Zaman baxımından müəyyən dövrün keçməsi mütləqdir ki, tarixləşən hadisənin özəmətinə görə mümkün olsun. Bu mənada Əməkdar elm xadimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, AMEA-nın həqiqi üzvü, Rusiya Təhsil Akademiyasının akademiki, Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Bakı filialının rektoru, İngiltərə-Azərbaycan Cəmiyyətinin həmsədri, Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan və Qafqazşünaslıq Elmi Mərkəzinin Azərbaycan tərəfindən rəhbəri akademik Nərgiz Paşayevanın həyata keçirdiyi layihələr, qazandığı uğurlar Azərbaycan elminin, ədəbiyyatının dünyada tanınması və təbliği istiqamətində yaddaşa çevrilən tarixi hadisələrdir.

Mən bir qələm əhli, bir söz-sənət adamı, ən nəhayət, bir vətəndaş olaraq məhz Azərbaycanın dünya arenasında təbliği və tanınması üçün gərgin zəhmət sərf edən, Azərbaycanın tanınmış ədəbiyyatşünas-aliminin ölkəmiz adına qazandığı bu misilsiz nailiyyətləri görəndə qürur hissləri keçirirəm. Mən, sadəcə olaraq, bu qürur hisslərindən aldığım təəssüratları dəyərli elm xadiminin doğum günü ərəfəsində Azərbaycan oxucusu ilə bölüşməyə ehtiyac duydum. Düşündüm ki, bu mühüm işlərin əsl mahiyyəti haqqında bəlkə də çoxunun müfəssəl məlumatı yoxdur. Amma gördüyü işləri xalq tərəfindən dəyərləndirilməsi zəhmət çəkən haqqı olduğu kimi, dəyərli işlərdən xəbərdar etmək, nailiyyətləri zəhmət çəkib görmək də xalqın haqqıdır.

2013-cü ildən başlayaraq akademik Nərgiz Paşayevanın dünyanın ali məktəbləri sırasında birinci yerdə olan Oksford Universiteti kimi məşhur elm və təhsil ocağında Azərbaycanla əlaqəli gördüyü işləri izləyirəm. “Çəkilən zəhmət bərsiz olmaz” deyib müdriklər. Nəticədə dəhəli Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvi irsinin öyrənilməsi, təbliği sahəsində ən möhtəşəm bir layihənin icrası başa çatdı. Biz bu gün Londonda - Böyük Britaniyanın paytaxtında, dünya universitetləri sırasında birinci yerdə olan Oksford Universitetinin nəzdində Nizami Gəncəvi adına Azərbaycanşünaslıq və Qafqazşünaslıq Mərkəzinin fəaliyyətə başlaması kimi mühüm tarixi hadisənin şahidləriyik. Tarixlik ondadır ki, bu layihə son və qəti şəklində Nizaminin Azərbaycan xalqına məxsusluğunu təsdiq etdi. Bu gün dünyanın düşünən beyin mərkəzi olan Avropa bu klassik Şərq şairinin Azərbaycanlı olduğunu bilir, onu öyrənir, mənimsəyir və onun simasında ölkəmizi tanıyır. İllər sonra hər hansı avropalının yanında Nizaminin adı çəkilərsə, dərhal Azərbaycanı düşünəcək, Azərbaycan deyiləndə Nizami Gəncəvi xatırlanacaq.

Bu möhtəşəm proqramın ideyası hələ 2013-cü ildə, professor Robert Hoylandın Azərbaycanın arxeoloji tədqiqat obyektləri ilə tanışlıq məqsədilə ölkəmizə etdiyi səfər zamanı akademik Nərgiz Paşayeva ilə görüşü nəticəsində meydana gəldi. İdeyaların həqiqətə çevrildiyi andan isə ilk il olaraq beş əsas istiqamət üzrə fəaliyyət proqramı müəyyən edildi. Birinci istiqamət Nərgiz xanım Paşayevanın 2013-cü il dekabrın 28-də Oksford Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsinin alimləri qarşısında etdiyi çıxışda dediyi “Azərbaycanın iki qürur mənbəyi varsa, bunlardan biri Nizami Gəncəvidir” fikrinin təsdiqləyici olaraq şərqşünas-almim Yevgeni Bertelsin “Nizami - böyük Azərbaycan şairi” əsərinin ingilis dilinə tərcümə edilərək bu nüfuzlu elm ocağında nəşr edilməsinin qərarə alınması

oldu. Beləliklə, 2017-ci il iyun ayının 5-də Londonda, XIX əsr Krallıça Viktoriya dövründə təsviri incəsənətin əsasını qoyan məşhur rəssam Lord Leytonun ev-muzeyində Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi Elmi Mərkəzinin ərəşə gətirdiyi Yevgeni Bertelsin “Böyük Azərbaycan şairi Nizami” (The Great Azerbaijani Poet Nizami) kitabının ingilis dilində ilk akademik tərcüməsi təqdim olundu. İlk dəfə 1940-cı ildə rus dilində işıq üzü gətirən, həmin vaxtdan sonra neinki ingilis dilində, ümumiyyətlə, təkrar nəşr olunmayan bu fundamental əsər dünyanın ən zəngin, ən tanınmış kitabxanalarından olan Britaniya Kitabxanasından götürülən orijinal illüstrasiyalarla birlikdə Britaniyanın “Gillgamesh” nəşriyyat evində məhz akademik Nərgiz Paşayevanın zəhməti sayəsində nəfis şəkildə çap edildi.

İkinci istiqamət olaraq qədim xristian çarlığı - Qafqaz Albaniyasının paytaxtı Bərdə şəhərində Oksford Universitetinin alimləri tərəfindən arxeoloji qazıntıların aparılması qəbul edildi. Akademik Nərgiz Paşayeva qədim İslam tarixi üzrə dünyada tanınmış alimlərdən biri olan professor Robert Hoylandın bu məsələyə xüsusi önəm verdiyini nəzərə alıb qazıntıların nəticələrinin beynəlxalq elmi ictimaiyyətə məhz Azərbaycanın qədim tarixi kimi təqdim edilməsi məsələsini reallaşdırdı. Yeri gəlmişkən, qeyd edilməlidir ki, Ermənistanın Dvin şəhəri hələ 1937-ci ildən muzey kimi fəaliyyət göstərir və qədim xristian çarlığı - Qafqaz Albaniyasının az qala yeganə tarixi yadigarı kimi təqdim olunur. Nərgiz xanım Paşayeva məhz Bərdənin, eləcə də Qafqaz Albaniyasının Azərbaycan ərazisində olan digər şəhərlərinin öz qədim irsi və zəngin tarixi ilə dünyanın elmi ictimaiyyətinə daha müfəssəl məlumat verə biləcəyi fikrini irəli sürərək qədim xristian çarlığının əsl yadigarlarını ölkəmizin ərazisində axtarılması zərurətini ortaya qoydu.

Qafqaz Albaniyasının tarixinin düşgün istiqamətdə öyrənilməsi məqsədilə Nizami Gəncəvi Elmi Mərkəzinin Azərbaycan tərəfindən rəhbəri, akademik Nərgiz Paşayevanın təşəbbüsü və Oksford Universitetinin professoru Robert Hoylandın rəhbərliyi ilə həmin universitetin arxeoloqları ilk dəfə olaraq Bərdədə qazıntı işləri aparmaq üçün Azərbaycanca gəldilər. 2015-ci ildən başlayaraq Oksford Universitetinin “Brasenose” kollecinin doktoru Paul Vordvorsun rəhbərlik etdiyi Britaniyanın Arxeoloji Ekspedisiyası Bərdənin mərkəzində yerləşən Torpaqqa ərazisində qazıntılar apardı. XI-XIII əsrlərin izlərini qədr edib çıxan alimlər arxeoloji qazıntılar nəticəsində Bərdənin kifayət qədər inkişaf etmiş şəhər olduğunu aşkar çıxardılar. Bərdənin kənarında, Qarapəş adlanan yerdə IV-V əsrlərə aid olan yaşayış məskəni aşkar olundu. Qazıntıların nəticəsi beynəlxalq elmi ictimaiyyətə elə həmin elmi ictimaiyyətin öz nümayəndələrinin tədqiqatlarının nəticəsi kimi məhz Azərbaycanın qədim tarixinin bir hissəsi olaraq təqdim edilməsi tarixi həqiqətlərin bərpə olunması istiqamətində olduqca mühüm nailiyyətdir. Bəli, bu nailiyyətin əsasında akademik Nərgiz Paşayevanın gərgin əməyi və tarixə yazılacaq imzası dayanır. Bu tədqiqatın əsas məqsədi Bərdə və Qafqaz Albaniyasının başqa şəhərlərinin qədim və zəngin tarixi haqqında dünyanın elmi ictimaiyyətinə daha dolğun məlumat çatdırmaq olub. Əslində isə, Azərbaycan həqiqətlərini “öz göz-ləri ilə görüb, öz fəaliyyəti ilə” araşdırın dünya alimlərini, eləcə də dünyanın elmi ictimaiyyətini bundan sonra yanlış məlumatlarla, “erməni tarixi” adı ilə, saxta “dəlillərlə”, necə dəyərlər, “təəccübləndirmək” mümkün olmayacaq. Bir məsələni də xüsusi vurğulamaq yerinə düşər ki, Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin arxeoloqlarından ibarət ekspedisiya heyətinin Azərbaycan Tarix Muzeyi ilə əməkdaşlıq etməsi, eləcə də muzeydə ekspedisiya üzvləri ilə Azərbaycan alimlərinin

bir neçə görüşünün keçirilməsi, həmçinin arxeoloji qazıntılar nəticəsində tapılan eksponatların qorunması və saxlanması üçün həmin muzeyə təqdim olunması Azərbaycan tarixinin həm öyrənilməsi, həm də təbliği istiqamətində olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. Bundan başqa, akademik Nərgiz Paşayevanın təklifi ilə mərkəzin arxeoloji ekspedisiyası 2017-ci ildən Bakı Dövlət Universitetinin Tarix fakültəsinin arxeologiya bölməsinin bir aspirantı və iki tələbəsinə arxeologiya sahəsində elmi və praktiki biliklərini artırmaq məqsədilə Bərdədə aparılan işlərə cəlb edib.

Nizami Gəncəvi Elmi Mərkəzinin Azərbaycan tərəfindən rəhbəri, akademik Nərgiz Paşayeva tərəfindən Azərbaycanda mədəni irsin qorunması məqsədilə ilk dəfə olaraq Britaniyanın “Sərhədsiz İrs” təşkilatı da Bərdə Azərbaycan Ekspedisiyasının işinə cəlb olub. Bu təşkilat dünyanın müxtəlif yerlərində bəşəriyyətin mədəni irsinin qorunması üçün aparıcı müəssisələri bir araya gətirir və işlədiyi ölkələrdə aparılan arxeoloji qazıntıların zamanı aşkar edilən maddi-mədəniyyət nümunələrinin qorunması və mühafizəsinə təşkil edərək, gələcək nəsillərə ötürülməsi təmin edir. Məhz buna görə akademik Nərgiz Paşayevanın təşəbbüsü ilə Britaniyanın “Sərhədsiz İrs” təşkilatının rəhbəri, arxeologiya üzrə mütəxəssis doktor Dominika Darkangelo Bakıda və Bərdədə olub, Azərbaycan Tarix Muzeyinin əməkdaşlarına arxeoloji tapıntıların qorunması və mühafizəsi, aşkar edilən maddi-mədəniyyət nümunələrinin konservasiyası və saxlanması üsulları ilə bağlı tövsiyələr verib.

Tarixə xidmət ele tarixi xidmətdir... Bu mənada akademik Nərgiz Paşayevanın gördüyü işlərin miqyası Azərbaycan elm tarixinin son onilliklərinin ən yüksək məqamlarına ehatə etməkdədir. Nizami Gəncəvi Elmi Mərkəzinin fəaliyyətinin üçüncü istiqaməti Azərbaycan ərazisində qədim şəhərlərin olduğu yerlərdə sovet dönməndə və ondan sonrakı illərdə aparılan arxeoloji qazıntıların ilkin xəritəsini hazırlamasıdır ki, bu da mərkəzin rəsmi internet saytında yerləşdirilməklə gələcək elmi-tədqiqatlar üçün dəyərli mənbədir.

Dördüncü istiqamət mərkəz tərəfindən ilde bir neçə dəfə elmi konfrans və seminarların təşkil edilməsi və keçirilməsidir.

Dövrü mətbuatda gedən məlumatlardan: 2015-ci il iyunun 6-da Oksford Universitetinin Nizami

Gəncəvi adına Mərkəzinin təşkil etdiyi ilk elmi tədbir Oksford Universitetinin Şərqşünaslıq İnstitutunun Qədim Antik Dövr Mərkəzi ilə birgə keçirdiyi “Şərq Qafqaz son antik dövrdən erkən İslam dövrünə qədər” adlı elmi-praktik konfransdır, Oksford Universitetinin tarixində ilk dəfə olaraq konfransda Azərbaycanın qədim tarixinin və mədəniyyətinin məhz antik dövrdən İslama qədərki dövrü müzakirə edilib və gələcək tədqiqat işləri üçün atılacaq addımlar müəyyənləşdirilib. Tədbirdə mərkəzin Azərbaycan tərəfindən rəhbəri, akademik Nərgiz Paşayeva, Mərkəzin İngiltərə tərəfindən rəhbəri professor Edmund Hertsq, Böyük Britaniyanın Bizans imperiyasının tarixi üzrə ən tanınmış mütəxəssislərindən sayılan, Oksford Universitetinin “Korpus Kristi” Kollecinin fəxri üzvü, professor Ceyms Hovard-Conston, Şotlandiyanın Edinburq Universitetinin Roma arxeologiyası üzrə professor, Oksford və Tübingen universitetlərinin müəssisələri, eyni zamanda Böyük Britaniyanın Fərsşünaslıq İnstitutunun və Romaşünaslıq Təbliği Cəmiyyətinin şura üzvü Eberhard Zaur, İngiltərənin Durham Universitetinin arxeologiya üzrə doktoru Dan Lourens, Almaniyanın “Fridrix Şiller” Universitetinin professoru Annaqret Plönte Lüninq və başqaları iştirak ediblər.

Təbii ki, dünya elminin tanınmış nümayəndələrinin toplanmasında Azərbaycan tarixinin və mədəniyyətinin müəyyən mərhələsinin müzakirəsini təşkil etmək sıradan adı, asan başa gələn məsələ deyil. Buna görə Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin, elminin Avropa səviyyəsində təbliğinə və öyrənilməsinə böyük zəhmət bahasına nail olan akademik Nərgiz Paşayevanın xidmətlərini qeyd etmək, onun yaratdığı və Azərbaycan tərəfindən rəhbəri olduğu Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin fəaliyyətini təqdir etmək vacibdir. Konfransda ilk dəfə olaraq Oksford Universitetinin, habelə dünyanın aparıcı ali məktəblərinin Qafqazşünas alimləri bir araya gəliblər. Bu alimlərin sırasında Qafqaz Albaniyasının tarixi ilə, eləcə də kilisə arxitekturası ilə bağlı dəyərli elmi işləri olan elm adamları təmsil olunublar. Akademik Nərgiz Paşayevanın qeyd etdiyi kimi, həmin alimlər heç vaxt Azərbaycanşünaslıq mövzusunun müzakirəsinə cəlb edilməmiş, öz işlərini daha çox Ermənistanın qədim tarixinə aid konfrans və seminarlarda təqdim etmişlər.

Bədnam qonşumuzun bizi kölgə kimi izləyən qondarma “tarixi” burada da uzun müddət yanlış təsəvvürlərin həqiqət kimi qəbul olunmasına şərait yaradıb. Necə olsa da, həqiqətən, “yalan ayaq tutsa da, heç vaxt yerimir”... XX əsrin ortalarında Oksford Universitetində Qalust Gulbenkian tərəfindən Şərqşünaslıq fakültəsində erməni tarixinin, mədəniyyətinin və dilinin tədrisi üçün maliyyə vəsaiti ayrılıb. Bunun nəticəsində bu gün erməni dili, tarixi və mədəniyyəti universitetdə dərinlən öyrənilir. Məşhur Bodleyn kitabxanasında müvafiq sahə üzrə onlara məxsus zəngin materiallar mövcuddur. Ən dəhşətli budur ki, qədim tariximiz, xüsusilə Qafqaz Albaniyasının tarixi məhz erməni tarixi kontekstində öyrədilib və tədris edilib.

Məhz buna görə də akademik Nərgiz Paşayeva tərəfindən Oksford Universiteti nəzdində Nizami Gəncəvi adına Azərbaycanşünaslıq və Qafqazşünaslıq Mərkəzinin yaradılması bu yanlışlıqların aradan qaldırılmasına, Azərbaycanın qədim və zəngin tarixinin dünyaya düzgün çatdırılmasına xidmət edir. Akademikin təbircinə desək: “Biz, əlbəttə, XX əsrin ortalarında deyil, XXI əsrin əvvəllərindəki və beləliklə, Oksford Universitetinə gəlmişiz yarı əsr gecikib. Lakin həqiqət bizim tərəfimizdədir və birgə səylərimiz nəticəsində bu işi tez bir zamanda görə bilirik”. Beləliklə, biz işin çətinliyini və müəkkəbliyini hiss etməklə yanaşı, həm də bu işin öhdəsindən gələ biləcək dəmir iradəni görürük...

Dövrü mətbuatda gedən məlumatlardan: 2016-cı il iyunun 11-də Oksford Universitetinin ən qədim təhsil müəssisələrindən biri olan “Brasenose” kollecinin Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin növbəti beynəlxalq elmi konfransı keçirilib. “Trans-Xəzər əlaqələri (V-XII əsrlər)” mövzusunda həsr olunan konfransda Oksford Universitetinin alimləri ilə yanaşı, Rusiya Elmlər Akademiyasının ipək və kətan üzrə aparıcı arxeoloqu və tarixçi professor Zvezdana Dode, Rusiya Elmlər Akademiyasının Dağıstan Elmi Mərkəzində Arxeologiya departamentinin rəhbəri professor Murtazali Hacıyev, Harvard Universitetinin aparıcı arxeoloqu doktor Kerim Əlizadə, Oksford Universitetinin tarixi antropologiya üzrə mütəxəssisi doktor İrina Şingiray, ABŞ-in Pensilvaniya Universitetinin arxeologiya üzrə aparıcı mütəxəssisi doktor Lara Fabian, Kanadanın Saskatçevan və İngiltərənin Durham universitetlərinin doktoru Kristen Hopper və Oksford şəhərində yerləşən Ətraf Mühitin İdarə Olunması Təşkilatının aparıcı arxeoloqu Çarlz de Kesne də iştirak ediblər.

Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi adına Elmi Mərkəzinin və onun Azərbaycan tərəfindən rəhbəri akademik Nərgiz Paşayevanın həyata keçirdiyi və müstəqil Azərbaycanın dünya miqyasında tanınılmasına xidmət edən bu möhtəşəm, fundamental, tarixi həqiqətlərə söykənən işlər, sözün həqiqi mənasında, tarixi hadisələrdir. Uzun illər boyu reallaşdırılmayan və ya reallaşdırılmamış mümkün olmayan, ətəkməz hesab edilən işlərin çoxu fədakar bir alimimizdən, dəyərli bir ziyalımızdan zəhməti sayəsində artıq bu günümüzün həqiqətidir. Nərgiz xanım

Paşayeva çıxışlarının birində qeyd edir: “Oksford Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində aparılan elmi-tədqiqat işləri dünyanın digər ali məktəbləri üçün bir örnəkdir. Qərb dünyasının ən nüfuzlu bu tədris ocağında hər hansı həqiqəti dünyaya çatdırmaq istəyən xalq əvvəlcə öz qədim və zəngin keçmişini ortaya çıxarmalı, əsaslı elmi işlər aparmalı, ciddi və zəhmətkeş tələbələr yetişdirməlidir. Yalnız bundan sonra həmin xalq dünyada elm sahəsində mövqə tutub, söz deməyi bacara bilər”. Əslində isə bu, görkəmli alimin elmi fəaliyyətini müəyyən edən strategiya, Azərbaycan elminin dünyada mövqə tutması, söz sahibi olması üçün yaradılan etibarlı zəmin, qəbul edilən proqram, möhkəm təməldir.

qıçətləri ilə tələbələrə mənsub ol- duqları ölkələrdə, eləcə də dünya- nın elm mərkəzlərində davamlı olaraq tədqiq və təbliğ edilir. Bu gün Oksford Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsində təhsil alan həmin altı tələbəyə bu təhsil oca- ığında Nizami Gəncəvi tələbələri deyirlər. Bu, həqiqətən də, akade- mik Nərgiz Paşayevanın Azərbay- can xalqı qarşısında böyük tarixi xidmətidir. Alim haqlı olaraq Oks- ford Universitetində qurulan, rəsmi statusa malik və tarixi universi- tetin bir hissəsi kimi qəbul olunan Nizami Gəncəvi adına Mərkəzin yaradılmasını öz peşəkar həyatı- nın yeni mərhələsi hesab edir.

Bir anlığa düşünersən ki, ikili standartların hakim olduğu, haqlı- qətlərimizi görməmək üçün gö- zündən şübhə pərdəsi asmış, adı- na Qərb dediyimiz bir dünyanın belə bir məkanında Azərbaycan həqiqətlərini söyləmək və o, haqlı- qətlərin isbatını etmiş xarici ölkə alimlərinin özlərinin elmi nəticələri- nin təntənəsidir. Şərqlə Qərbin mübarizəsindən daha çox vəhdə- tinə xidmət edən elmi əlaqələrin, vahid bir dünyada formalaşan bə- şəriyyətin vahid keçmişinə birgə nəzər yetirmək, keçmişlərin sirlə- rinə birlikdə bələdçilik etmək, bəl- kə də dünyanın xilas edə biləcək gözəlliyin özüdür?! Bu yerdə Şərq- lə Qərbin vəhdətinin zəruriliyini öz sanballı elmi tədqiqatları ilə həmişə önə çəkmiş, Azərbayca- nın ilk qadın şərqşünas alimi Aida xanım İmanquliyeva yada düşür. Qəribədir, bu anda fikrimdən bir müdrikim maraqlı bir kəlamı keçir: “Məndən oxuduğum kitabların ən gözəlinin hansı olduğunu soruşsan- ız, deyirdim: ANAMdır”. Akade- mik Nərgiz Paşayevanın böyük zəhmət bahasına Oksford Univer- sitetinin nəzdində yaratdığı Nizami Gəncəvi adına Azərbaycanşün- aslıq və Qafqazşünaslıq Mərkəzi Şərqlə Qərbin vəhdətinin ən bariz nümunəsi deyilmi?! Məna elə gə- lir ki, alimin bu istiqamətdə uğur- lar qazanmasının bir səbəbi də müdriklərin təbircinə desək, “oxu- duğu kitabların ən gözəlinin ANA- sı” olmasıdır. Bu yeni elmi yanaş- maların meydana gəlməsində pro- fessor Aida İmanquliyevanın fə- səfi düşüncələrinin çox güman ki, təsiri olub. Bu qərribə bir yanaşma, yeni bir baxış, tolerant və qeyri- adi bir münasibətdir. Akademik Nərgiz Paşayevanın söylədiyi “bi- zim məqsədimiz Nizamini, məhz onun dahi yaradıcılığının etik-es- tetik qayəsina uyğun olaraq təq- dim və təsdiq etməkdir. Şeyx Ni- zami heç zaman parçalayıcı, ixti- laf yaradan olmayıb və ola da bil- məzdi. Çünki onun yaradıcılığı in- sanları və məmləkətləri birləşdirici qüvvəyə malikdir. Nizamiyə görə, müxtəliflik açılmaz və obyektiv- dirse, deməli, bir araya gəlmək bacarığı və istəyi də, vəhdətdə can atmaq arzusu da inkarsız, labüd və mütləqdir” fikri Şərqlə Qərbin vəhdətinə tarixi çağırış deyilmi?!

Bu gün Qərbin ən nüfuzlu ali təhsil ocağının - Oksford Univer- sitetinin bir hissəsi olan Elmi Mərkəz Nizami Gəncəvi kimi klassik Şərq şairinin adını daşıyır. Bu, mütləq həqiqət, həqiqi vəhdətdir. Akademik Nərgiz Paşayevanın 40 ilə yaxın fəaliyyəti də həmin mütləq həqiqətə xidmətə həsr olub. Müxtəlif ali təhsil ocaqları - Bakı Dövlət, Moskva Dövlət və Oksford universitetləri alimin həyatının çox mühüm məqamlarıdır. Yeri gəlmişkən, təhsillə bağlı akademiklərin göstərdiyi uğurlu fəaliyyət beynəlxalq miqyasda həmişə yüksək qiymətləndirilib. Təsəffüf deyil ki, dəyərli Azərbaycan alimi Rusiya Təhsil Akademiyasının akademiki seçilib. Bu seçim sıradan bir mə- sələ deyil. Dünyanın nüfuzlu elm mərkəzlərindən olan Rusiya Təhsil Akademiyasına üzvlərin seçil- mesi bütün akademik üzvlərin gizli səsvərməsi nəticəsində baş ve- rir. Fəaliyyətin böyüklüyü, zəhmə- tin miqyasının ölçüyəgəlməzliyi sayəsindədir ki, akademikinin bütün elm xadimləri bir səslə Aida Nərgiz Paşayevanın Rusiya Təhsil Akademiyasının akade- miki seçilməsini dəstəkləyiblər.

Akademik Nərgiz Paşayevanın yaratdığı Elmi Mərkəzin vəzifələri və fəaliyyəti barədə dediyi fikirlər həmin elm ocağının uğurlu gələcə- yindən soraq verir: “Azərbaycanın zəngin tarixi və mədəniyyəti ilə bağlı bir çox məsələlərin hazırda dünya elmi ictimaiyyəti üçün bö- yük maraq doğurduğu sür deyil. Əsas odur ki, bizim apardığımız elmi araşdırmaların məqsəti, dünya elmi ictimaiyyəti tərəfindən qəbul olunmuş nəticələrə əsasən və gələ- cək tələbələrini araşdırmalarda ki- boşluqları doldurmaq üçün Oks- ford Universitetinin malik olduğu obyektiv baxışa sahib olsunlar.

Tarixə yazılan imza

Akademik Nərgiz Paşayevanın Oksford fəaliyyəti haqqında düşüncələr

Əvvəli 5-ci səh.

Ümid edirəm ki, biz Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi adına Mərkəzi vasitəsilə Azərbaycan və onun yerləşdiyi bölgə haqqında dünyanın elmi ictimaiyyətinə maraqlı doğuran bütün suallara cavab tapa biləcəyik".

Akademik Nərgiz Paşayevanın bu istiqamət üzrə fəaliyyət proqramı həm də dünyanın məşhur elm adamları ilə çoxsaylı görüşlərdən, apardığı danışıqlardan ibarət olub. Çoxsaylı görüşlərdən birini yada salmaq istərdim. Bodleyn Kitabxanasının direktoru, Amerika Filosoflar Cəmiyyətinin üzvü, Londonun Antik Kitab və Nadir Əşyaların Qorunması Cəmiyyətinin üzvü Riçard Ovenden və Bodleyn Kitabxanasının inkişaf departamentinin rəhbəri Eleyen Gallagher ilə keçirilən işgüzar görüş, müzakirə edilən məsələlərin aktuallığı, əldə edilən razılaşmanın mühüm olması ilə yadda qalıb. Bu kitabxananın möhtəşəmliyi barədə bir neçə cümlə ilə oxucunu məlumatlandırmaq istəyirəm. Bodleyn Kitabxanası Oksfordda yerləşən dünyanın ən böyük kitab məbədlərindən biridir. Bodleyn Kitabxanası sahəsinə və ölçülərinə görə İngilis Kitab Depozitariyasından sonra ikinci, Vatikan Kitabxanası ilə yanaşı, Avropanın ən qədim kitabxanasıdır. Bu gün Bodleyn Kitabxanasının fondu təxminən 11 milyon kitabdan və yazı nümunələrindən ibarətdir. Kitab rəflərinin ümumi uzunluğu 200 kilometrdir.

Oksford Universitetinin Bodleyn Kitabxanasının əsas binasında akademik Nərgiz Paşayeva və kitabxananın direktoru Riçard Ovenden arasında keçirilən görüşün əsas məqsədi Nərgiz xanım Paşayeva tərəfindən irəli sürülmüş Oksford Universitetinin Şərqşünaslıq İnstitutunun kitabxanasına Nizami Gəncəvinin adının verilməsi təklifinin müzakirəsi olub. Bu təklif Bodleyn Kitabxanasının rəhbərliyi tərəfindən müsbət qar-

şılanıb və onun həyata keçiriləcəyinə razılıq verilib. Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin adının Oksford Universitetinin Şərqşünaslıq İnstitutunun kitabxanasına verilməsi böyük tarixi hadisədir. Bir həqiqət var ki, tarixin yaradıcısı şəxsiyyətlərdir. Bu mənada akademik Nərgiz Paşayevanın gərgin fəaliyyətini şahidliyimizlə yaranan tarix hesab etmək olar.

"Zəhmətin barını görmək xoşbəxtlikdir" deyib atalar. Əlbəttə, bu qədər əhatəli sferada göstərilən fəaliyyətin qiymətləndirilməsi təbiidir. Azərbaycan elminin, tarixinin, mədəniyyətinin dünyada tanınmasına rəvac verən, akademik Nərgiz Paşayevanın gərgin zəhməti ilə ərsəyə gələn, reallaşan bu tarixi hadisələrin, gələcəyə hesablanan uğurlu layihələrin gerçəkləşdirilməsi qloballaşan dünyada yurdumuzun yerini müəyyən etməyə imkan yaradaçaq. İki il öncə akademik Nərgiz Paşayevanın əməyinin dəyərləndirilməsi istiqamətində çox mühüm bir addım atıldı ki, bununla hər bir azərbaycanlı fəxr etməli, qürur hissi keçirməlidir. Bəli, Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi adına Elmi Mərkəzinin Azərbaycan tərəfdən rəhbəri, Azərbaycanı və Qafqazı öyrənən Britaniya Fondunun Qəyyumlar Şurasının sədri, Azərbaycan elminin görkəmli nümayəndəsi akademik Nərgiz Paşayeva Oksford Universitetinin Kansleri Lord Patten Barnesin rəhbərlik etdiyi Xeyriyyəçilər Komitəsinin daimi üzvü kimi dünyəşöhrətli alimlər, ictimai xadimlər və nüfuzlu təşkilatlarla yanaşı, XVII əsrə aid Klarendon binasının Arkasında xatirə lövhəsinə həkk olundu. Bu tarixi hadisənin baş verdiyi dövrün müasiri olduğu müzla, həqiqətən də, qürur duyumağa haqqımız var. Oksford və dünya tarixində ən tanınmış 230 nəfər görkəmli alim, ictimai xadim və nüfuzlu təşkilatların adları ilə yanaşı, 2018-ci il oktyabrın 11-dən etibarən Azərbaycanı və Qafqazı öyrənən Britaniya Fondunun adı da Oksford Universite-

universitetin birinci dərəcəli binası, onun qəlbi sayılan tarixi əhəmiyyətli məşhur Bodleyn Kitabxanasının girişində yerləşən Klarendon Arkasında universitetin ən alicənab xeyriyyəçilərinin və dünyada tanınmış insanların adları həkk edilir. Bu ərəfədə daha bir xoş hadisə baş verdi: Oksford Universiteti tarixinə yazılan bir qərarın icrası da baş tutdu və Oksford Universiteti rəhbərliyinin, eləcə də Elmi Şurasının qərarı ilə akademik Nərgiz Paşayevanın rəhbəri olduğu Azərbaycanı və Qafqazı öyrənən Britaniya Fondunun adı Kanslerin Xeyriyyəçilər Komitəsinin daimi üzvü kimi dünyəşöhrətli alimlər, ictimai xadimlər və nüfuzlu təşkilatlarla yanaşı, XVII əsrə aid Klarendon binasının Arkasında xatirə lövhəsinə həkk olundu. Bu tarixi hadisənin baş verdiyi dövrün müasiri olduğu müzla, həqiqətən də, qürur duyumağa haqqımız var. Oksford və dünya tarixində ən tanınmış 230 nəfər görkəmli alim, ictimai xadim və nüfuzlu təşkilatların adları ilə yanaşı, 2018-ci il oktyabrın 11-dən etibarən Azərbaycanı və Qafqazı öyrənən Britaniya Fondunun adı da Oksford Universite-

tinin Klarendon Arkasına əbədi həkk olunub. Doğrudan da, yurdumuzun tarixinin, mədəniyyətinin öyrənilməsinə maraqlı oyatmaq, araşdırmaları təşkil etmək, uğur qazanmaq və həmin uğurları Azərbaycanın təbliğinə və Azərbaycan həqiqətlərinin təsdiqinə yönəltmək, yalnız fədakar əməyin sayəsində reallaşa bilərdi ki, bunu da görkəmli alim Nərgiz Paşayeva öz üzərinə götürdü.

Qürurverici haldır ki, bu gün Oksford Universitetində xüsusi xidmətləri olan şəxslər arasında ilk dəfə azərbaycanlı alim, akademik Nərgiz Paşayeva Oksford Universitetinin Kanslərinin Xeyriyyəçilər Komitəsində rəsmən daimi təmsil olunur. Bəli, həmyerlimiz akademik Nərgiz Paşayeva dünyanın ən məşhur Oksford Universitetinin tarixində xüsusi xidmətləri olan alimlərdən, ictimai xadimlərdən və nüfuzlu təşkilatlardan ibarət Kanslerin Xeyriyyəçilər Komitəsinə üzvlüyə qəbul edilən ilk azərbaycanlıdır. Universitet tarixində xüsusi xidmətləri olan alimlərə verilən bu şərəf akademik Nərgiz Paşayevanın əməyinə və onun təşəbbüsü ilə Oksford Universitetində yaradıl-

mış Nizami Gəncəvi Elmi Mərkəzinin fəaliyyətinə verilən yüksək qiymətdir. Protokola və ənənəyə uyğun olaraq Kanslerin Xeyriyyəçilər Komitəsinin üzvlüyünə qəbul edilən şəxslər Komitənin digər üzvlərindən qızılı sapla bəzədilmiş xüsusi geyimi ilə seçilir. Ənənəyə uyğun olaraq ilahiyyat fakültəsinin binasında keçirilən xüsusi mərasimdə artıq qürurla deyə biləcəyimiz dünyəşöhrətli alim və ziyalı, akademik Nərgiz Paşayevaya Oksford Universitetinin tarixində xidmətləri olan elm adamı kimi mantiya və qızılı ipli baş geyim dəsti təqdim edilib.

Qəribədir ki, təqdimetmə mərasimi haqqında verilən yazıları mətbuatdan oxuyanda bir azərbaycanlı olaraq qürur hissi keçirməklə yanaşı, dünyanın nüfuzlu elm adamlarının çıxışlarından sitatlarla tanış olduqca həyəcan hissi də yaşamaq olursan. Oksford Universitetinin Kansleri Lord Patten Barnes böyük toplantıda akademik Nərgiz Paşayevaya xitabən bəyan edir: "Siz indi mənə universitetin mötəbər dostu və tərəfdaşı kimi təqdim edildiniz. Sizi Fəxri üzv kimi Xeyriyyəçilər Komitəmə qəbul edirəm və Sizin bu alicənablığınızı sevinclə qəbul edərək Klarendon Arkasının altındakı tabloda adınızın yazılmasını bəyan edirik".

Böyük Britaniyanın görkəmli elm, mədəniyyət və ictimaiyyət xadimlərinin iştirakı ilə Oksford tarixində ən tanınmış adlarla yanaşı, Azərbaycanı və Qafqazı öyrənən Britaniya Fondunun adının da Oksford Universitetinin Klarendon Arkasına yazılması və ilk dəfə azərbaycanlı akademik Nərgiz xanım Paşayevanın Oksford Universitetinin Kanslərinin Xeyriyyəçilər Komitəsinin üzvlüyünə qəbul edilməsi Azərbaycan tarixinə şərəflə yazılan bir xoş hadisə, yaddaşlarda əbədləşəcək tarixdir. Bu böyük hadisə Azərbaycanın dünənini, bu günü və sabahı üçün əhəmiyyətli olduğu qədər də vacibdir. Vacibdir ona görə ki,

qəsdimizə dayanan mənfur qonşumuzun böhtanlarından bir dəfəlik xilas olmalı, bizi ikili standartlarla gören dünyanın gözündən asılan şübhə pərdəsini götürüb onu tariximizi, qədim mədəniyyətimizi olduğu kimi görməyə vadar etməliyik. Bu mənada akademik Nərgiz Paşayevanın, sözün əsl mənasında, fədakar əməyi sayəsində ən zəruri olan işlər reallaşdırılıb, imkanlar yaradılıb. İndi qalır açılan, artıq hamar yolun yolçularını müəyyən edib elmi zirvələrin fəthi üçün yola salmaq.

Akademik Nərgiz Paşayevanın Oksford Universitetindəki bu uğurlu və yorulmaz fəaliyyəti dünya elmi ictimaiyyəti tərəfindən həmişə yüksək qiymətləndirilir, eləcə də həmin ali təhsil ocağının təşkil etdiyi ən nüfuzlu mərasimlərdə, təntənəli qəbullarda layiqincə dəyərləndirilir. 2019-cu il mart ayının 19-da Oksford Universitetinin Bodli Kitabxanasının yaradıcısı Ser Tomas Bodlinin şərəfinə universitetin ali akademik heyəti və fəxri qonaqları, məşhur alimlər, ictimai xadimlər, Böyük Britaniya Parlamentinin üzvləri, Oksford Universitetinin əsas akademik tərəfdaşları üçün təşkil edilən 31-ci ənənəvi təntənəli tədbirdə Bodli Kitabxanasının rəhbəri Riçard Ovendenin dəvəti ilə akademik Nərgiz Paşayevanın da iştirakı akademikimizin fəth etdiyi zirvənin əzəmətinin göstəricisidir. Dünya elminin bu ali mərtəbəsində Azərbaycan elminin nümayəndəsinin təmsil olunması müasir elm tariximizin ən yüksək nüfuz göstəricisidir. Bir sıra diskussiyaların və fikir mübadilələrinin aparıldığı, 80 nəfərə yaxın nüfuzlu qonağın qatıldığı təntənəli qəbulun rəsmi hissəsində Bodli Kitabxanasının rəhbəri R.Ovendenin çıxışında Oksford Universiteti nəzdində Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan və Qafqazşünaslıq Elmi Mərkəzinin, eləcə də onun rəhbəri akademik Nərgiz Paşayevanın fəaliyyətinin xüsusi olaraq ehtiramla qeyd

edilməsi həmin mərkəzin qısa zaman çərçivəsində elmi-akademik, təhsil-maarifçilik və tarix-arxeologiya sahələrində gərgin işinin uğurlu nəticələrinin təsdiqidir.

Qeyd edildiyi kimi, hələ 2018-ci il mayın 23-dən Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan və Qafqazşünaslıq Elmi Mərkəzi Oksford Universitetində daimi əsasda, onun ayrılmaz tərkib hissəsi kimi fəaliyyətə başlayıb. Əslində, bu, mədəni, elmi və humanitar sahədə əhəmiyyətli miqyasa malik tarixi hadisədir. Mübaliğəsiz demək olar ki, bu hadisə Azərbaycanda elm, mədəniyyət və təhsil sahəsində "Əsrin kontraktı"dır! Elmi Mərkəzin yaradıldığı gündən həyata keçirdiyi bir sıra mühüm elmi-akademik layihələr əhəmiyyətli olduqları qədər də vacib olub. Buna görədir ki, Oksford Universitetinin ayrılma tərkib hissəsi olan Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan və Qafqazşünaslıq Elmi Mərkəzinin fəaliyyəti daim dünyanın aparıcı akademik və ictimai xadimlərinin diqqət mərkəzindədir.

Bir vaxtlar böyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Hadi deyirdi: "Yoxdur millətimin imzası imzalar içində...". Şükürlər olsun ki, bu gün həmin imzanı tarixin səhifələrinə həkk edən alimlərimiz var. Akademik Nərgiz Paşayevanın fəaliyyəti sayəsində Azərbaycan elminin dünyanın ən nüfuzlu elmi tədbirlərində təmsil edilməsi, eləcə də baş verən tarixi hadisə - Azərbaycanı və Qafqazı öyrənən Britaniya Fondunun adının Oksford Universitetinin Klarendon Arkasına yazılması elə Azərbaycanın mübarək imzasıdır. Gələcək nəsillərə yol göstərən, fəxarət mənbəyi olan bu hadisələr hər bir azərbaycanlının qəlbində əbədi bir iftixara çevrilməlidir. Fəaliyyətdən qürur duyduğumuz görkəmli alim Nərgiz xanım Paşayevanı doğum günü münasibətilə təbrik edir və ona daha böyük uğurlar arzu edirik.